

OGRÓD DENDROLOGICZNY AKADEMII ROLNICZEJ W POZNANIU IM. KONSTANTEGO STECKIEGO

The Konstanty Stecki Dendrological Garden of the Agricultural University in Poznań

Irmina MACIEJEWSKA

Katedra Botaniki Leśnej AR w Poznaniu

WSTĘP

Pierwsza informacja o Uniwersyteckim Ogrodzie Dendrologicznym na Sołaczu ukazała się w Roczniku Dendrologicznym (1928), a także w Sprawozdaniu Zakładu Botaniki Systematycznej i Botaniki Leśnej (1934). Autorem obydwu publikacji był profesor Konstanty Stecki. W późniejszych latach o obiekcie tym pisali H. Szafran [8] i C. Pacyniak [3]. Ważną dokumentacją obrazującą przemiany jakim ulegały zadrzewienia tego obiektu stanowią prace magisterskie, wykonane w Katedrze Botaniki Leśnej (Jeziorski [2], Pozorski [5], Awzan [1], Paszkowski [4]).

Początki Ogrodu Dendrologicznego sięgają 1920 r. Łączą się ściśle z powstaniem i rozwojem Wydziału Rolniczo-Leśnego na Uniwersytecie Poznańskim. Za inicjatora utworzenia Ogrodu i jego założyciela należy uznać profesora K. Steckiego. Przez wiele lat (od 1925 r.) sprawował on również funkcje kuratora Ogrodu. Zamierzeniem profesora K. Steckiego było zorganizowanie nowoczesnego ogrodu dendrologicznego, spełniającego cele dydaktyczne i naukowe, zgodnie z ideami propagowanymi przez Polskie Towarzystwo Dendrologiczne.

Teren, o powierzchni 25 ha, przeznaczony pod przyszły obiekt obejmował park majątku na Sołaczu oraz tereny przyległe, po linię toru ko-

lei Poznań-Oborniki. Wstępnym etapem prac nad urządzeniem Ogrodu było zlecenie projektu jego przestrzennego układu dyrektorowi Ogrodów Miejskich W. Marcińcowi. Do realizacji planów przystąpiono w 1925 r., zagospodarowując w pierwszej fazie tylko część obiektu, a mianowicie obszar starego parku, o powierzchni około 6 ha.

Systematycznie kompletowano kolekcje drzew i krzewów krajowych, a także tych gatunków obcych, które mogą mieć pewne znaczenie w leśnictwie. Przyjęto zasadę grupowania roślin w układzie rodzajowym, przy zachowaniu istniejącego drzewostanu parku (z 1865 r.) i z uwzględnieniem warunków siedliskowych. Ostatecznie Ogród Dendrologiczny uzyskał charakter parku angielskiego, z wyjątkiem części przylegającej bezpośrednio do budynku Zakładów Botanicznych, zaprojektowanej w 1920 r. w stylu francuskim przez kierownika Katedry Ogrodnictwa profesora R. Boettnera. Do drugiej wojny światowej skład gatunkowy kolekcji nieustannie wzrastał. W latach 1920-1922 zgromadzono 190 gatunków i odmian. W 1928 roku Ogród rozporządzał kolekcją liczącą 452 taksony (ryc.1). W 1934 r. kolekcje Ogrodu powiększyły się do liczby 768 gatunków i odmian, a w 1939 r. do 900 taksonów. Podczas okupacji Ogród Dendrologiczny został włączony do zieleni miejskiej, w związku

z czym zlikwidowano ogrodzenie i wycięto wiele gatunków, zwłaszcza obcego pochodzenia. Inwentaryzacja przeprowadzona w 1947 r. przez J. Pozorskiego wykazała znaczne ubytki w nasadzeniach. W porównaniu z 1939 r. wyginęło 700 taksonów, a pozostało jedynie 201 gatunków. Ponowne przejęcie Ogrodu przez Akademię Rolniczą nastąpiło w 1958 r. Od tego czasu pieczę nad Ogrodem Dendrologicznym sprawuje Katedra Botaniki Leśnej.

WARUNKI I STAN OBECNY OGRODU

W obecnych granicach powierzchnia Ogrodu wynosi 4,25 ha. Obiekt położony jest na północnych stokach doliny rzeki Bogdanki. Wraz z innymi kompleksami i parkami tworzy tzw. Gołęciński Klin Zieleni. Konfiguracja terenu jest urozmaicona. Płaskie lub faliste partie centralne i południowe kontrastują z pagórkami części północno-zachodniej.

Na obszarze Ogrodu przeważają gleby lekkie, piaszczyste, zalegające na ilasto-gliniastym podłożu. Na tle charakterystyki mikroklimatu Poznania można stwierdzić, że nie sprzyjają one wegetacji roślin długotrwałe susze letnie, niskie temperatury podczas surowych zim oraz częste występowanie wiosennych i jesiennych przymrozków.

Obszar Ogrodu podzielony jest na 19 sekcji (ryc. 2). Drzewa i krzewy sadzone są z zachowaniem układu rodzajowego i z uwzględnieniem ich wymagań ekologicznych. W niektórych sekcjach skupienie gatunków krajowych nawiązuje do zbiorowisk łęgowych i łąkowych. Dzięki systematycznym nasadzeniom liczba gatunków i odmian uprawianych w Ogrodzie zwiększyła się dwukrotnie w stosunku do roku 1947 r. (201 taksonów) i wynosi obecnie ponad 400. Szczególną uwagę zwrócono na uzupełnienie kolekcji roślin iglastych, które w czasie okupacji uległy wyniszczeniu w 77%. W pełni udało się odtworzyć kolekcję sosen, liczącą 18 gatunków i odmian, zarówno krajowych jak i obcych. Ozdobą Ogrodu są rośliny z rodziny *Cupressaceae*, a zwłaszcza z rodzaju *Thuja*

(16 taksonów) i *Chamaecyparis* (8 taksonów). W nasadzeniach ważną rolę odgrywają formy dekoracyjne o zróżnicowanym pokroju lub zabarwieniu. Nie sposób także pominąć dosyć licznych w gatunki i odmiany grup jodeł i świerków (po 15 taksonów).

W stosunku do okresu przedwojennego wprowadzono do nasadzeń 3 nowe rodzaje nagozalążkowych - *Ephedra*, *Torreya* i *Metasequoia*, z których w stopniu zadowalającym rozwija się *Metasequoia*. Na skutek ostrych zim *Torreya* uległa uszkodzeniom, a *Ephedra* całkowicie wymarła. Nie powiodła się również próba ponownej uprawy *Sequoiadendron giganteum*. Wystarczająco odporne na warunki klimatyczne i glebowe Ogrodu okazały się natomiast takie rzadkie rośliny, jak: *Calocedrus decurrens*, *Cryptomeria japonica*, *Taxodium distichum* i *Thujopsis dolabrata*. Mimo ciągłego powiększania liczby gatunków w Ogrodzie nadal istnieją dosyć duże braki w kolekcjach gatunków liściastych, zmniejszone w porównaniu do 1927 r. o około 50 taksonów. Jednakże nieustanny rozrost drzew i krzewów uniemożliwi raczej osiągnięcie poprzedniej liczby taksonów. Na terenie Ogrodu można spotkać pojedyncze okazy ponad stuletnich drzew o dużych rozmiarach. Wśród nich wymienić należy: *Acer platanoides*, *Aesculus hippocastanum*, *Gleditsia triacanthos*, *Fagus sylvatica*, *Morus alba*, *Platanus hybrida* i *Populus alba*. Z przytoczonych taksonów za pomnik przyrody uznano dotychczas platan klonolistny.

Ogród Dendrologiczny spełnia przede wszystkim rolę dydaktyczną. Zgromadzone kolekcje służą słuchaczom Akademii Rolniczej w opanowywaniu przedmiotu dendrologii. Co roku studenci Wydziału Leśnego odbywają tu praktyki wakacyjne. Z kolekcji drzew i krzewów korzysta również młodzież różnego typu szkół średnich. Z uwagi na swe położenie, zróżnicowanie form roślinności i ich układ kompozycyjny, Ogród Dendrologiczny jest ogólnie dostępnym i atrakcyjnym miejscem wypoczynku dla mieszkańców pobliskich osiedli.

Nie mniej istotną funkcją obiektu jest popularyzowanie wiedzy o drzewach i krzewach, zwłaszcza obcego pochodzenia. Posadzone na terenie Ogrodu umożliwiają gromadzenie danych z zakresu sposobów i możliwości uprawy gatunków obcych w warunkach miejskich.

Ogród utrzymuje stałe kontakty z analogicznymi placówkami w kraju i za granicą. Współpraca z innymi arboretami i ogrodami obejmuje wymianę doświadczeń i materiału roślinnego.

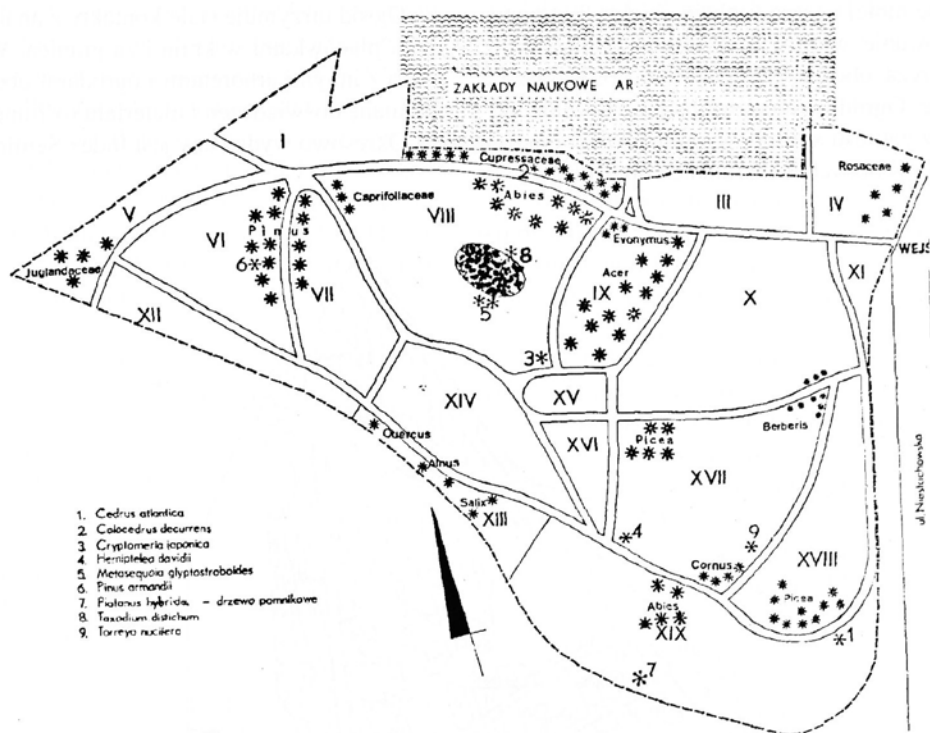
Okresowo wydawany jest Index Seminum.

Ryc. 1. Plan wschodniej części Ogrodu Dendrologicznego z 1928 r. według K.Steckiego (spis rodzin na str. 84).

Spis rodzin

1. <i>Ginkgoaceae</i>	14. <i>Cercidiphyllaceae</i>	28. <i>Elaeagnaceae</i>	42. <i>Cornaceae</i>
2. <i>Taxaceae</i>	15. <i>Platanaceae</i>	29. <i>Malvaceae</i>	43. <i>Araliaceae</i>
3. <i>Cupressaceae</i>	16. <i>Magnoliaceae</i>	30. <i>Tiliaceae</i>	44. <i>Ericaceae</i>
4. <i>Abietaceae</i>	17. <i>Aristolochiaceae</i>	31. <i>Rutaceae</i>	45. <i>Styracaceae</i>
5. <i>Betulaceae</i>	18. <i>Calycanthaceae</i>	32. <i>Simarubaceae</i>	46. <i>Solanaceae</i>
6. <i>Fagaceae</i>	19. <i>Lardizabalaceae</i>	33. <i>Anacardiaceae</i>	47. <i>Scrophulariaceae</i>
7. <i>Myricaceae</i> , <i>Juglandaceae</i>	20. <i>Berberidaceae</i>	34. <i>Sapindaceae</i>	48. <i>Bignoniaceae</i>
8. <i>Salicaceae</i>	21. <i>Tamaricaceae</i>	35. <i>Aceraceae</i>	49. <i>Apocynaceae</i>
9. <i>Moraceae</i>	22. <i>Actinidiaceae</i>	36. <i>Hippocastanaceae</i>	50. <i>Asclepiadaceae</i>
10. <i>Ulmaceae</i>	23. <i>Guttiferare</i>	37. <i>Aquifoliaceae</i>	51. <i>Buddleiaceae</i>
11. <i>Loranthaceae</i>	24. <i>Saxifragaceae</i>	38. <i>Celastraceae</i>	52. <i>Oleaceae</i>
12. <i>Polygonaceae</i>	25. <i>Rosaceae</i>	39. <i>Staphyleaceae</i>	53. <i>Caprifoliaceae</i>
13. <i>Buxaceae</i>	26. <i>Papilionaceae</i>	40. <i>Rhamnaceae</i>	
	27. <i>Tymelaeaceae</i>	41. <i>Vitaceae</i>	

Ryc. 2. Obecny układ przestrzenny Ogrodu Dendrologicznego według W. Danielewicz

LITERATURA

- [1] Awzan Z. K., 1964. Park Dendrologiczny WSR, projekt zagospodarowania terenów zielonych. Rkp. Kat. Bot. Leśnej AR Poznań: 1-10.
- [2] Jeziorski K., 1925. Spis drzew i krzewów północno-wschodniej części Ogrodu Dendrologicznego na Sołacz. Rkp. Kat. Bot. Leśnej AR Poznań: 10.
- [3] Pacyniak C., 1965. Aktualny stan Ogrodu Dendrologicznego na Sołacz w Poznaniu. Roczn. Sekcji Dendrol. PTB vol. 19, Warszawa: 233-241.
- [4] Paszkowski I., 1974. Drzewa i krzewy Ogrodu Dendrologicznego AR w Poznaniu. Rkp. Kat. Bot. Leśnej AR Poznań: 84.
- [5] Pozorski J., 1947. Szkody wojenne Uniwersyteckiego Ogrodu Dendrologicznego na Sołacz w Poznaniu. Rkp. Kat. Bot. Leśnej AR Poznań: 1-31.
- [6] Stecki K., 1928. Założenie i obecny stan Uniwersyteckiego Ogrodu Dendrologicznego na Sołacz w Poznaniu. Roczn. Pol. Tow. Dendrol. vol. 2, Lwów: 172-197.
- [7] Stecki K., 1934. Sprawozdanie Zakładu Botaniki Systematycznej i Botaniki Leśnej Uniwersytetu Poznańskiego za lata 1923-33. UP Poznań: 22-27.
- [8] Szafran H., 1959. Poznań i okolice. PTPN, Poznań: 45-55.